

विभाग – १: गद्य

पठित गद्य

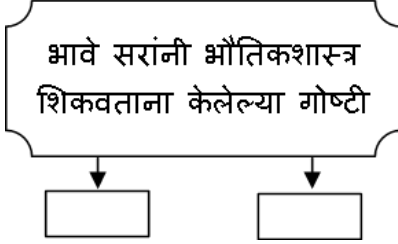
प्र.१ अ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(०८)

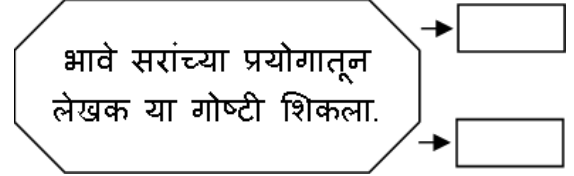
१) चौकटी पूर्ण करा.

२

i)

ii)

याच हायस्कूलमध्ये मला भावे सर भेटले. ते आम्हांला भौतिकशास्त्र शिकवत. विज्ञानातील हा विषय शिकवताना त्यांनी केवळ शास्त्र शिकवले नाहीत, तर त्या विषयाची गोडी लावली आणि त्याचबरोबर जीवनाचे फार मोठे तत्त्वज्ञान शिकवले.

एके दिवशी शाळेत त्यांनी एक प्रयोग करून दाखवला. भिंगाच्या साहाय्याने सूर्यकिरणांची शक्ती कागदावर एकत्र केल्यास कागद जळतो हे त्यांनी दाखवले आणि माझ्याकडे बघून ते म्हणाले, “माशेलकर, तुमची ऊर्जाशक्ती एकत्र करा, काहीही जाळता येईल.” एकीकडे मला एकाग्रतेचा मंत्र मिळाला आणि दुसरीकडे विज्ञान समजले.

आयुष्याचे फार मोठे तत्त्वज्ञान मला भावे सरांच्या या शिकवणुकीतून गवसले. त्यांना मी कसा विसरू शकेन? भावे सरांप्रमाणेच माझ्या शालेय आणि पुढील शैक्षणिक जीवनात जोशी सर, शिके सर, श्री. मालेगाववाला या सर्वांनीच माझ्या व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणीसाठी उत्तम मार्गदर्शन केले, संस्कार केले. आयुष्याच्या उभारणीसाठी मला याच शाळेने आणि याच शिक्षकांनी भरपूर शिदोरी दिली. संघर्षासाठी आत्मविश्वास मिळवून दिला. जगण्याचे भान दिले. आजही फिरून ते शाळेचे दिवस आठवताना एकीकडे, प्रचंड दारिद्र्याचा सामना करतानाचे क्षण न् क्षण आठवतात आणि त्याचवेळी माझी आई, माझे शिक्षक, माझी शाळा हे ‘माझे संस्कार केंद्र’ डोळ्यांसमोर उभे राहते. मी पुन्हा मनोमनी शाळेत जाऊ लागतो.

२) एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

२

i) भावे सर कोणता विषय शिकवत?

ii) लेखकाने 'संस्कार केंद्र' कोणास म्हटले आहे?

३) i) पुढील शब्दांचे वचन बदला.

१

अ) भिंग ब) वही

ii) पुढील शब्दांचे लिंग बदला.

१

अ) शिक्षक ब) मामा

४) ‘भावे सरांचे शब्द हीच खरी माशेलकरांची उर्जा’ या विधानाचा अर्थ लिहा.

२

प्र.१ आ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

(०८)

१) पुढील शब्दांच्या योग्य त्या जोड्या लावा.

२

'अ' गट		'ब' गट	
i)	जुनी बॅट		24 रुपये
ii)	वडिलांचा पगार		अभ्यास व शाळा
iii)	कडक शिस्त		व्हॉलीबॉल चॅम्पियन
iv)	वडील		सहा रुपये

पुढच्या आयुष्यात क्रिकेट खेळाडू होण्याची खूणगाठ मी इथेच मनाशी बांधली. प्रॅक्टिस संपल्यावर चेंडू गोळा करू लागणे, दुसऱ्या दिवसासाठी ग्राऊंडवर पाणी मारणे इत्यादी कामांत मी ग्राऊंड्समनला आनंदाने मदत करत असे. हे सर्व होत असता, रात्रीचे ६ ते ८ वाजता माझे काका सर्व मुलांना एकत्र बसवून प्रार्थना शिकवत व अभ्यासाला बसवत. त्या नंतर एक आनंदाची गोष्ट घडली. माझ्या वडिलांची बदली परत पुण्यास झाली. माझ्या आई-वडिलांना वाय. एम. सी. ए. मधील खेळाडूंकडून माझ्या खेळाबाबत स्तुतीपर उद्गार ऐकू येऊ लागले, ते ऐकून त्यांना आनंद वाटे. माझे वडील स्वतः व्हॉलीबॉल चॅम्पियन होते. त्यामुळे ते मला खेळात नेहमीच प्रोत्साहन देत. एकदा दुपारी त्यांना जेवणाचा डबा घेऊन गेलो असताना त्यांनी मला दुकानात नेले व सहा रुपयांस एक जुनी बॅट विकत घेऊन दिली. ती बॅट पाहून माझा आनंद गगनात मावेना. मी तसाच ती बॅट घेऊन मित्रांना दाखवत सुटलो. त्या वेळेस वडिलांचा मासिक पगार अवघा चोवीस रुपये होता. माझे वडील अभ्यास व शाळा यांबाबतीत फारच कडक असत. एकदा मी शाळा चुकवून ग्राऊंडवर क्रिकेटचा एक मित्रत्वाचा सामना पाहत बसलो होतो. वडील घरी आले तेव्हा त्यांनी मला पाहिले व संतापाने छड्या मारत शाळेत नेऊन बसवले. त्या क्षणापासून मी शाळा मात्र कधीच चुकवली नाही.

२) सहसंबंध लक्षात घेऊन वाक्य पूर्ण करा.

२

i) माझ्या आई-वडिलांना वाय. एम. सी. ए. मधील खेळाडूंकडून माझ्या खेळाबाबत

ii) मुलांना प्रार्थना शिकवणारे -

iii) वडिलांनी लेखकाला दिलेली शिक्षा -

iv) माझ्या आई-वडिलांना वाय. एम. सी. ए. मधील खेळाडूंकडून -

३) i) सुचनेनुसार कृती करा.

१

अ) आनंद गगनात न मावणे. ब) खूणगाठ बांधणे.

ii) अचूक शब्द ओळखून लिहा.

१

अ) माशिक, मासिक, मासीक, माषिक

ब) मित्रत्व, मितत्व, मीत्रत्व, मितरत्व

४) तुमच्या मते लेखकाच्या मनात क्रिकेटचे बीज कसे रुजले असावे ते लिहा.

२

अपठित गद्य

प्र.१ इ) पुढील उताऱ्याच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा.

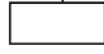
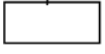
(८)

१) चौकटी पूर्ण करा.

२

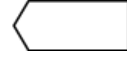
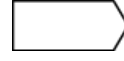
i)

रडणारे मूल उचलल्यावर
नाथांच्या मनात न आलेले विचार

ii)

{ देवाला आवडणारी पूजा }

तापलेल्या वाळूत रडणारे मूल नाथांनी उचलले तेव्हा ते कोणाचे आहे, याचा विचार त्यांनी केला नाही. हे मूल कोणत्या जातीचे आहे, हा विचारही त्यांच्या मनात डोकावला नाही. कारण देवळातील देव दिसत नव्हता, तर त्या मुलातच त्यांना देव दिसत होता.

देवानेच निर्माण केलेली पाने, फुले, फळे देवाला वाहून देवाची पूजा करण्याऐवजी देवाने निर्माण केलेल्या या माणसांची, प्राण्यांची सेवा केली, तर देवाला नक्की जास्त आवडेल. हे लक्षात घेऊन अशा अपंग, दुर्बलांसाठी आपला वेळ, आपली शक्ती खर्च केली, तर तीच खरी ईशपूजा ठरेल. म्हणून संत तुकाराम महाराज सांगतात की, जो रंजल्या - गांजलेल्यांना आपले समजून त्यांची सेवा करील, तोच खरा संत, तोच खरा साधू. अशा सेवाभावी व्यक्तीत देवत्व अवतरलेले असते.

- २) एका वाक्यात उत्तर लिहा २
- i) संत एकनाथांना देव कोणात दिसला ?
- ii) संत तुकारामांच्या मते खरा साधू कोण ?
- ३) i) अधोरेखित शब्दाचे वचन बदलून वाक्य पुन्हा लिहा. १
- शिकाऱ्याने ससा पकडला. १
- ii) वचन बदला. अ) साधू - ब) देव - १
- ४) 'आपल्या कार्यालाच देव मानावे' याचा तुम्हाला समजलेला अर्थ लिहा. २

विभाग - २ : पद्य

- प्र.२ अ) खालील कृति करा. (८)
- १) i) खालील शब्द समूहांचा तुम्हांला कळलेला अर्थ लिहा. १
- माना उंचावलेले हात १
- ii) कवितेच्या आधारे कृती पूर्ण करा.
- कवीचा प्रयत्नवाद आणि आशावाद दाखवणारी ओळ.

दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले; दोन दुःखात गेले.
हिशोब करतो आहे किती राहिलेत डोईवर उन्हाळे
शेकडो वेळा चंद्र आला; तारे फुलले, रात्र धुंद झाली;
भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच जिंदगी बरबाद झाली.

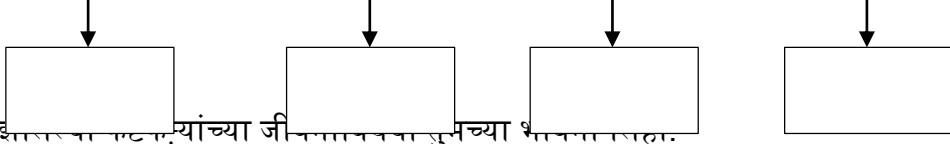
हे हात माझे सर्वस्व; दारिद्र्याकडे गहाणच राहिले
कधी माना उंचावलेले, कधी कलम झालेले पाहिले
हरघडी अश्रू वाळविले नाहीत; पण असेही क्षण आले
तेव्हा अश्रूच मित्र होऊन साहाय्यास धावून आले.

दुनियेचा विचार हरघडी केला, अगा जगमय झालो
दुःख पेलावे कसे, पुन्हा जगावे कसे, याच शाळेत शिकलो
झोतभट्टीत शेकावे पोलाद तसे आयुष्य छान शेकले
दोन दिवस वाट पाहण्यात गेले; दोन दुःखात गेले.

२) आकृती पूर्ण करा.

२

कवींच्या हातांची वैशिष्ट्ये.

३) कवितेत व्यक्त झालेल्या कवींच्या जीवनातून त्यांच्या भावना स्पष्ट करा.

२

४) हिशोब करतो आहे किती राहिलेत डोईवर उन्हाळे या ओळीतील आशय स्पष्ट करा.

२

प्र.२ अ) 'योगी सर्वकाळ सुखदाता' व 'रंग मजेचे रंग उद्याचे' या दोन कवितांपैकी कोणत्याही एका कवितेसंबंधी खालील मुद्द्यांन अनुसरून कृती सोडवा.

(८)

अ) कवितेचे कवी / कवयित्री.

१

ब) कवितेचा रचनाप्रकार

१

क) कवितेचा काव्यसंग्रह

१

ड) कवितेतून व्यक्त होणारा भाव

१

प) कवितेतून व्यक्त होणारा विचार

२

फ) कवितेतून मिळणारा संदेश

२

प्र.२ इ) प्रस्तुत कवितेचे रसग्रहण करा.

(४)

'या देशाच्या मातीवरती अमुचा रे अधिकार
नव्या पिढीचे, नव्या युगाचे स्वप्न करू साकार.'

विभाग - ३: स्थूलवाचन

प्र.३ पुढीलपैकी कोणत्याही दोन कृती सोडवा.

(६)

१) टिपा लिहा.

i) बार्क ii) डॉ. होमी भाभा

२) 'व्युपत्ती कोश' या मुद्यांवर एक पारीच्छेद तयार करा. (७ ते ८ वाक्यांत)

३) "निसर्ग हा मोठा जादूगार आहे" हे विधान वाळवंटी प्रदेशाच्या संदर्भात कसे लागू पडते, ते 'जगणं कॅक्टसचं' या पाठाच्या आधारे सविस्तर लिहा.

विभाग - ४: भाषाभ्यास

प्र.४ अ) व्याकरण घटकांवर आधारित कृती.

१) खालील वाक्यातील अधोरोखित शब्दांचा समास ओळखून लिहा :

२

i) भाजीपाला घेऊन बाबा घरी आले.

ii) ऑक्टोबर महिन्यातील पहिला सप्ताह 'स्वच्छता सप्ताह' म्हणून पाळला जातो.

२) अलंकार

२

कल्पवृक्ष जणू देवदूतच.

उपमेय	उपमान	साधर्म्यवाचक शब्द	अलंकार
_____	_____	_____	_____

३) वाक्यरुपांतर

२

i) विजयी हो ! (विधानार्थी करा) ii) मी आपल्या सेवेसाठी आलो असतो. (प्रश्नार्थी करा)

४) सामान्यरूप

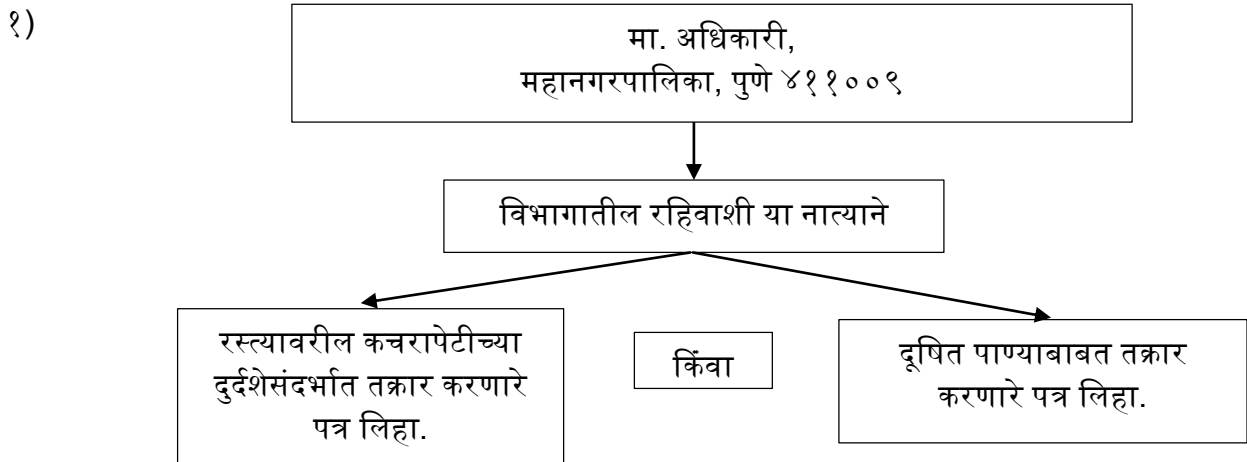
२

कंसातील शब्दांचे विभक्ती रूप योजून त्याचे सामान्यरूप करून वाक्य पुन्हा लिहा.

- i) "(मुल)ला काय झाले पहा हो !" ii) (आई)च्या हातात भाकरीचा तुकडा असे.
- ५) खालील वाक्प्रचारांचा वाक्यात उपयोग करा. २
- i) क्रोध येणे ii) अशुभ मानणे
- प्र.४ आ) भाषासौंदर्य
- १) i) समानार्थी शब्द लिहा. १
- अ) धीर ब) मांडी -
- ii) विरुद्धार्थी शब्द लिहा. १
- अ) परिचित × ब) सौभाग्य ×
- iii) एका शब्दाचे दोन अर्थ लिहा. १
- झाड -----
- iv) शब्दसमुहाबद्दल एक शब्द लिहा. १
- एखाद्या पुर्ततेसाठी केलेला निश्चय -
- २) i) अचूक शब्द ओळखा. १
- किर्ती, किरती, कीर्ती, किरति
- ii) लेखननियमांनुसार बदल करा १
- दोन महीन्यात पन्नास पौढ वजन कमी करेन.
- ३) i) विरामचिन्हांची नावे लिहा. १
- अ) " " - ब) ; -
- ii) चुकीची विरामचिन्हे बदला १
- किती, सुंदर गाव आहे हे ?
- ४) खालील शब्दांना पारिभाषिक शब्द लिहा. १
- अ) Event ब) Bridge
- ५) विस्मयकारी शब्द लिहा. (दोन) १

विभाग - ५: उपयोजित लेखन

प्र.५ अ) पत्रलेखन ५

- २) विभाग - १ गद्य विभागातील प्र.१ (इ) मधील अपठीत उताऱ्याचा ३ एवढा सारांश तुमच्या शब्दात लिहा. ५

प्र.५ आ) पुढील कृती सोडवा.

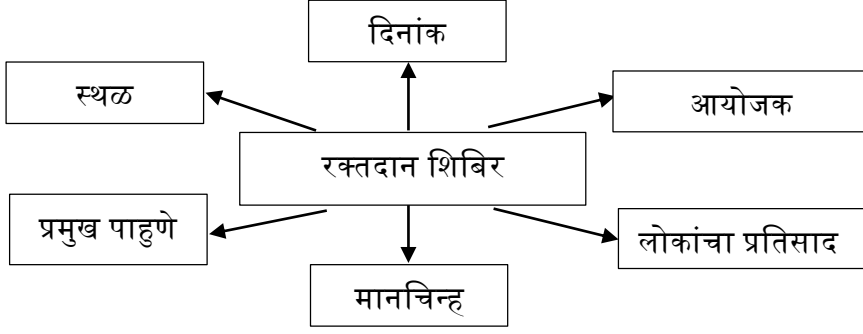
- १) खालील शब्दांचा आधार घेऊन आकर्षक जाहिरात तयार करा. ६

दिलेल्या शब्दांवरून जाहिरातलेखन :

प्रवासी बॅगज, मजबूत, सुंदर रंग, ग्राहक समाधान

२) तुमच्या विभागात संपन्न झालेल्या रक्तदान शिबिराचा वृत्तांत लिहा.

६

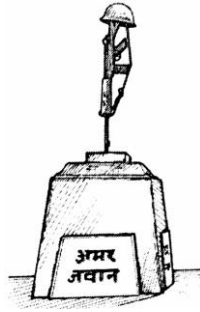

प्र.५ इ) लेखनकौशल्य

८

१) खालील प्रसंगी तुम्ही उपस्थित होता. त्या भावपूर्ण प्रसंगाचे लेखन करा.

कारगिल दिन

अमर जवान मेजर रमाकांत
मातृभूमीच्या सेवेत शहीद
अकोला शहराने सुपुत्र गमावला.
देशकार्यासाठी
शहीद मेजर रमाकांत यांना
भावपूर्ण श्रद्धांजली

स्थळ : आदर्श विद्यालयाचे पटांगण,
वेळ संध्या. ६ वा.

२) वैचारिक

मोबाईल: शाप की वरदान

